

PETRÓ, E.:

Rendellenes növekedésű alakok a lapostekercsű édesvízi csigáknál (Valvatidae és Planorbidae) - Abnormal wachsende Formen bei den flachgewundenen Süßwasserschnecken (Valvatidae und Planorbidae)

ABSTRACT: Classification and nomenclature of growth aberrations are proposed for use in characterizing structural relationships among populations of Valvatidae and Planorbidae species. The material of this study consists of monstrous specimens from these familie.

A lapostekercsű édesvízi csigáknál, a Valvatidae és Planorbidae család tagjainál fölöttéb szembetűnő, a természetes körülmények között létrejött növekedési rendellenesség a spontán terratoma, vagy montrositás.

A növekedési rendellenesség több változata ismert. A megjelenési formájuk és kialakulásuk alapján a csoportosításuk, és elnevezésük az alábbiak szerint javasolható:

- monstrositas contraspiralis: a típusosan balra, vagy jobbra csavarodó fajok ellentétes tekeredési irányú alakjai. A feltekeredési iránynak megváltozása, már embrionális korban kialakul. Kombinálódhat a torz növekedésű változatokkal /VARGA, 1975/.

- monstrositas declinans az utolsó kanyarulat a szájadék előtt a tipikus tengelyvonalától eltér, lefelé, vagy felfelé hajlik. A leggyakoribb feltekeredési rendellenesség, posztembrionális korban alakul ki. Gyakori az Armiger crista /LINNÉ/-nál, rajzait KUIPER /1947/ közli.

1. ábra: Planorbis planorbis /L./ monstr. declinans; Balatonfenyves; Rigó-árok, 1980. IV. 3.

- monstrositas discendens: a posztembrionális korban ért hatásokra a kanyarulat elválik a tekercstől és csőszerűen nő tovább. Ritka növekedési rendellenesség. Armiger crista ábrája /KUIPER, 1947/: Anisus vortex /LINNÉ/ fényképe /LOŽEK, 1956/.

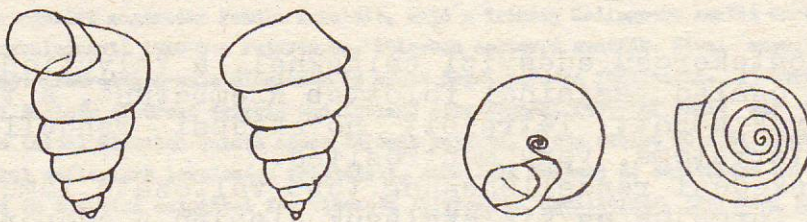
- monstrositas confusespiralis: a rendellenesen alakult héj kanyarulatai lazák, szabálytalanok; rendszertelenül csavarodott /kaotikus/ tekercset képeznek. Létrejöttük általában kezdeti vagy későbbi /alak-tól függően/ posztembrionális korban ható okokra vezethető vissza. Az embrionális héj még szabályosan tekeredik. HORVÁTH /1953/ említi Planorbis barbus /LINNÉ/, Planorbis planorbis /LINNÉ/ és P. carinatus O. F. MÜLLER esetében. VARGA /1975/ az Anisus spirorbis kaotikusan felcsavarodott példányainak jobbra és balra tekeredett változatait közli.

2. ábra: Planorbis planorbis /L./ monstr. confusespiralis; Budapest /Rákospalota/: Hátsó-mocsár, 1979. VIII. 4.

- monstrositas gemiscalaris: a posztembrionális korban ért hatásokra alakul ki. Az embrionális és a posztembrionális növekedés első időszakában, még szabályosak a kanyarulatok. Később fellazulnak, de szabályos, lapított csúcsú, félig kihúzott tekercset alkotnak. Arniger crista-nál /KUIPER, 1947/, Anisus vorticulus /TROSCHEL/-nél /KUIPER, 1947; LOŽEK, 1956/.

- monstrositas scalaris: a kialakulása már embrionális korban megtörténik. A tekercs megnyúlt, kihegyesedő, hegyen csúcsú, szabályosan kihúzott. A scalarid formák létreföttének okait, mechanizmusát és az embrió korban ható teratogén hatásokat MOOR /1983/ ismertette a Bradybaena fruticum /DRAPARNAUD/ példáján.

3. ábra: Planorbis planorbis /L./ monstr. scalaris; Budapest /Rákospalota/: Hátsó-mocsár, 1979. VIII. 4.

A monstrositások jelenlétéből a populáció konstitúciójára is következtethetünk. A monstrositások gyakorisági indexe, egy könnyen kezelhető paramétere a közvetlenül nehezen mérhető konstitúciónak.

ZUSAMMENFASSUNG

Wir können aus der Anwesenheit von Monstrositäten auf die Konstitution der Population folgern. Die Konstitution ist unmittelbar schwer zu messen, aber der Häufigkeitsindex ist ein leicht benutzbarer Parameter dafür. Mehrere Varianten des abnormalen Wachstums sind bekannt. Auf Grund ihrer Erscheinungsform und Entwicklung kann man sie gruppieren und benennen. Der Vorschlag zur Gruppierung und Benennung wurde auf Grund der Monstrosität der Valvatidae und Planorbidae gemacht.

IRODALOM

- HORVÁTH, A. /1953/: Az alföldi lápok puhatestűiről és az Alföld változásáról. Állatt. Közlem., 44: 63-70.
 - KUIPER, J. G. J. /1947/: Bijdrage tot de kennis der zoetwaterweekdiereen vat het natuurmonument Naardermeer. Basteria, 11: 2-53. - LOŽEK, V. /1956/: Klíč československých měkkýšů. Bratislava, 1-437. - MOOR, B. /1983/: The scalariform deformation of the shell of Bradybaena fruticum MÜLLER /Gastropoda, Pulmonata, Stylomatophora/, with special reference to its embryology. Abstracts, Eight Int. Malac. Congr. Budapest, 92. - VARGA, A. /1975/: Az Anisus spirorbis /L./ abnormalis példányairól. Soosiana, 2: 43-46.

PETRÓ EDE

Budapest
Fölténberg E.u. 31.

H-1154